

Městská knihovna v Praze

Karel
Poláček

Se žlutou
hvězdou

Městská knihovna v Praze

ůjčujeme:

knihy / časopisy / noviny / mluvené slovo /
hudbu / filmy / noty / obrazy / mapy

přístupňujeme:

wi-fi zdarma / e-knihy / on-line encyklopedie /
e-zdroje o výtvarném umění, hudbě, filmu

ořádáme:

setkání s autory / přednášky / koncerty /
filmová představení / výstavy /
aktivity pro děti a jejich rodiče / čtení

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.facebook.com/knihovna

www.e-knihovna.cz

Se žlutou hvězdou

Karel Poláček

Znění tohoto textu vychází z díla *Se žlutou hvězdou* tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím Krajský dům osvěty v Hradci Králové v roce 1959 (POLÁČEK, Karel. *Se žlutou hvězdou: (Deník z roku 1943)*. 1. vydání. Hradec Králové: Krajský dům osvěty, 1959. 100 s. Hradecké medailónky, sv. 2.).

Tato e-kniha vznikla ve spolupráci s účastníky workshopu „Vytvořme společně e-knihu“ pořádaného Svazem knihovníků a informačních pracovníků České republiky.

Text díla (Karel Poláček: *Se žlutou hvězdou*), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Citační záznam této e-knihy:

POLÁČEK, Karel. *Se žlutou hvězdou* [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2016 [aktuální datum citace e-knihy – př. cit. rrrr-mm-dd]. ISBN 978-80-7532-103-9 (pdf).

Dostupné z:

http://web2.mlp.cz/koweb/00/04/24/30/16/se_zlutou_hvezdou.pdf.

Vydání (obálka, grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 29. 7. 2016.

Upozornění pro čtenáře

Tato e-kniha obsahuje poznámky pod čarou, které nejsou hypertextově provázány.

Text poznámky pod čarou je umístěn na dolním okraji každé stránky, ve které je v textu zvýrazněno číslo poznámky pod čarou (např.: Text^{[0](#)}).

^{[0](#)} Text poznámky pod čarou.

OBSAH

Upozornění pro čtenáře	5
Ediční poznámka vydavatele	35
Bibliografie díla Karla Poláčka.....	36

„Jako malý kluk jsem měl ctižádost roztrhnout poupě máku a rozvinout je v plný neporušený květ. Tak si má také počínati romanopisec. Vzít si zárodek faktu, nějaký charakteristický znak, který pak, když je dobře domyšlen, musí dáti obraz života. Naopak, obkreslíte-li život tak, jak je, vznikne vám z toho zmatená fantazie.“

Karel Poláček v Lidových novinách 11. XII. 1937

26. I.

Dnes přemýšlím o lidském hlasu: Za nejstarších dob to byl zvuk podobný zvířecímu řevu: Ozýval se na volném prostranství, nenalézal překážky, odrážel se pouze od skal. Z řevu se zrodily povely na cvičištích, řeči při táborech lidu. Řeč hospodská: hlučná, ale už uzavřená mezi čtyři stěny. Úplně podléhá diktátu čtyř stěn i zvuk učitelský, kazatelský, kněžský. Katolický hlas napodobuje modulaci varhan, přizpůsobuje se gotické klenbě.

Budu sledovat Menoru, dívku, která všecko ví. Dnes se ctí Ariji jako dříve Lárové, geniové domácího krbu. Každý Žid si dělá sbírku z arijců, třeba pomyslných.

Nálada kolísá mezi 22–25°.

27. I.

Pisemskij¹ razil výraz *tesklivost prosebníků*. Je to znamenitý obraz pro onu duševní vyprahlost, která se zmocňuje toho, kdo se svým přáním se octne sám v nepřátelském, nebo aspoň indiferentním prostředí. Lidská touha po panovačnosti nutí prosebníka k dlouhému čekání, čímž vzrůstá jeho tesklivost.

Z předmětů se skládá domácnost, která se dovrší, když se usadí mezi věcmi, nakoupenými po obchodech, Penát². Viděl jsem vyhnáného Penáta; jím oživené kusy domácnosti se staly opět obchodní artikly. Viděl jsem simulovaný obchod.

Povídka: Otec navštíví ve velkém městě dceru, která zde studuje. Má známost s mladým advokátem. Sedí v kavárně, otec si počíná společensky, žoviální k mladému advokátovi. Za několik dní vypadne při placení advokátovi lístek, stvrzenka. Dívka ho zdvihne a sezná, že si otec vypůjčil od milence peníze.

Panuje jakési blíže neoznačitelné rozčilení, na němž mají podíl noviny, které posuzují situaci N. dosti pesimisticky. Praví, že N. poprvé v této válce utrpělo neúspěch (Rusko, Tripolis) a že se situace přiostrčila.

¹ Alexej Feofilaktovič Pisemskij (1821–1881), ruský spisovatel a dramatik. *Pozn. red.*

² Penát – římský domácí ochranný bůžek. *Pozn. red.*

Nálada 20–22°. (Mluví se moc o transportu.)

28. I.

Dnes je tomu 9 měsíců, co jsem přestal kouřit. Náruživí kuřáci se mě vyptávají: „Jak jste to udělal?“ Jednomu z nich jsem se pokusil vysvětliti, že nutno proměnit utrpení ve hru. Vyvalil na mě telecí oči. – Jeden starý lakomec mně řekl, mluvě o marnotratnících: „Oni nechápou rozkoš odříkání. Mně stačí vědomí, že bych mohl – a nechci.“

Dostojevskij ve Výrostku popisuje cosi jako na ruby obrácenou pýchu. Výrosteček by chtěl být bohatý jako Rothschild, ale ne proto, aby se pyšnil bohatstvím. Bude chodit v ošumělém svrchníčku – někdo do něho vrazí a nebude tušit, že on je – Rothschild.

* * *

Balzac o novinách: „Budou hubit ideje, systémy a lidi, a právě tím rozkvetou a bude se jim dařit. Budou účastny dobrodiní, jež se dostává všem imaginárním bytostem: Zlo se stane skutkem a nikdo jím nebude vinen... Noviny si mohou počínat ohavně a nikdo nevěří, že by se tím osobně pošpinil.“

Člověk se může dopustit pouze malého zla a za malé zlo si odpyká veliký trest. Veliké zlo se vymyká všem sazbám trestního zákona.

* * *

Dnes odjel dr. W. a celý štáb Z. N. O. do T.

V jednom z českých filmů se zpívá šanson: „Život je jen náhoda.“
15°.

29. I.

Chci dnes uvažovat o pověřivosti. Podléhají pověřivosti lidé riskantních povolání. Nelze si představit, že by byly speciální pověry magistrátních či soudních úředníků, jelikož jsou pod penzí. Penze je obrana proti zlomyslnosti metafyzických sil. Naproti tomu jsou význačné pověry letců, automobilových závodníků, herců, cirkusových artistů a filmařů. Obzvláště jsou pověřivý ženy; jejich život je riskantnější než mužů. – Za války je život velmi riskantní:

Pověřivost, astrologie, sny, věštkyně, všechno to doznalo velkého rozšíření.

* * *

O ateismu: Dostojevskij (Běsi) praví, že v Rusku jsou i ateisti věřící. U nás jsou ateisti nevěřící; zcela nevěřící jsou jenom úředníci nemocenských pokladen.

* * *

Byl jsem v pivovarském sklepě. Nahoře šalanda, kde o přestávce vaří jídlo. Bylo tam plno lidí. Hluk jako ve venkovské hospodě. Lidé mají unavené, tupé, odpudivé obličejové nádeníky. Titulují se: „Doktore, podej mi to – inženýre, máš skočit dolů k telefonu,“ atd. Dole sklep rozsáhlý jako hala nádraží. Jezdí tam jako na nádraží vozíky, naložené zbožím. Křik: „Ho – op! Z cesty!“ Jako tržnice rozdělena v stánky různého zboží. Viděl jsem sportovní oddělení:

a) jezdecké věci. V kufru ostruhy, otěže, bičiky.

* * *

Dnes byl u nás dr. Polák a zajímavě vykládal, jak organizoval muzeum. 17°.

30. I.

Povídal pan Porges, že zastupoval vynálezce tzv. X – paprsků. Intervenoval v byvším M. N. O. „Vedli mě od vyššího k vyššímu, až k tomu nejvyššímu. Posad'te se, pane Porges, pravil plukovník. A co by to mělo stát? Co by to mělo stát: 10 miliónů.“ „Víte, pravil plukovník, u nás o peníze by nebylo...“ Lidé, kteří vypravují o jakýchsi tajemných vynálezech, které by se daly dobře zpeněžit, jsou stíženi lhavou hystérií. Mají sklon k podvodům a drobným, příležitostným krádežím. – Jejich protějšek jsou ženy, které předstírají, že se oddávají špionáži. Ty však obyčejně slibují pitomým hostinským nádražní restauraci.

* * *

Biskup Synesius z Ptolemaidy napsal spis „Chvála plešatosti“. Praví: „Co může býti holejšího, co božstějšího než zeměkoule?“

* * *

V muzeu je zaměstnána paní, jejíž růžová pleť a odbarvené vlasy svědčí o tom, že poznala „lepší časy“. S cigaretou v ústech prochází z místnosti do místnosti; smetáček, lopatka, šklebí jedno oko, neboť ji kouř z cigarety dráždí. Ženám nesluší, když kouří v chůzi. Obyčejně ukazuje to na to, že to byla kdysi bridžmamá; ty obchází místností s cigaretou v ústech.

* * *

Chce-li povídkář konzervativního směru pochválit byt co do čistoty, pak praví: „Byt jako klícka.“, ačkoli málo co je tak zaneřáděno jako ptačí klec. Podivné jsou osudy básnického přirovnání.

* * *

V pivovarském sklepě byla v koši tabulka emailová: „Alfréd Freud – naproti.“

Podíval jsem se naproti a tam v regálech byly dlouhé řady kuchyňských vah.

* * *

Dnes prý odjelo do T.celé transportní oddělení, v čele s Mandlerem. Zemětřesení! 20°.

31. I.

Byl slunný den jako v březnu; neděle; proudy nedělních prochazečů; dětské kočárky, velmi mnoho malých dětí. Cesta do Hrdlořez jako k svatému Matěji. U Brodů špatný čaj a pan Fried oficiálně s chotí. Tvrdý perník a choť má všechny zuby falešné. Jinak: 25°.

* * *

Byl jeden pekař a jeho pečivo bylo vyhlášené. Avšak jeho bratr se dopustil loupežné vraždy a pak pečivo nikdo nekupoval. Pekař se musil vystěhovat. Žil jeden advokát a jeho bratr byl zavražděn. Advokát ztratil veškerou klientelu: lidi se mu vyhýbali.

* * *

A večer byla u nás paní Š. s paní Vojtou.

1. II.

A najednou je tady únor a přese všechno člověk je jímán předtuchou jara.

* * *

Mám velkou potřebu věřit nikoli snad v zázraky, ale v tajemné a nevypočitatelné. Pamatuju se, že moje první zklamání v životě bylo poznání, že se hodinky musejí natahovat, aby šly. Do té doby jsem myslel, že jdou ustavičně. Chápu šílence, kteří přes všechna zklamání vynalézají ustavičně perpetuum mobile. Mám víru alchymistů, že náhodou objevím kámen mudrců přes všechny rovnice chemiků. Míval jsem zlost, když Zejstvo³ mně dávalo do talíře polévku po lžících. Nechtěl jsem vědět, kolik lžic polévky talíř obsahuje. Mimo polévku má talíř obsahovat tajemství. Když jedu elektrikou známou cestou, zavírám oči a snažím se zapomenout stanice; když otevru oči, očekávám, že budu někde, kde jsem ještě nebyl.

* * *

Dnes jsem se dověděl, že se v pondělí jede do Plzně, prohlížet knihy v opuštěných domácnostech. Budiž bohu poručeno! Ale přese všecko: 26°.

2. II.

Odpoledne jsme byli u řed. Rinda na kávě. Všecko je tam křesťanské. Paní křesťanská, děti i příbytek. Každý židovský příbytek z části arizovaný vypadá poněkud roztržitě jako člověk, který už to má na jazyku a nemůže si vzpomenout.

* * *

Ne předtucha jara, ale opravdivé jaro. Pozoruji vrabce, kteří na balkóně sbírají drobečky. Vrabec se považuje za zloděje; má špatné svědomí; při zobání pořád šilhá, nepřiletí-li odněkud trest za to, že je živ a že se živí. Považuje se za ilegální existenci.

³ Zejstvo – zkrácení výrazu „Farizejstvo“, významově pokrytectví, faleš. Pozn. red.

* * *

Večer byla u nás paní Strimplová s pí Vojtinou. Ukazovali rodinné fotografie. 28°.

3. II.

Tenorista ve skladišti nosí v kapse ladičku. Občas do ní foukne, ale protože je ustavičně zaměstnán, nemůže zpívat a aspoň si myslí nějakou árii.

* * *

Konec Aschermanky⁴: „Pane vrchní, nemám lžičku.“ – „Vemte si ji od Dörflera⁵.“

* * *

Tajemství také jest: Zasadit semeno a čekat, co z toho bude. Když jsem byl malý, zasadil jsem na zahradě brk. Tázajícím jsem vysvětlil, že čekám, až z toho vyrostе husa.

* * *

Půjdu raději spát.

Prý 26. t. m. půjde transport: 26°.

4. II.

V pondělí o 1/2 6. ráno pojede se do Plzně prohlížet knihy.

* * *

Velkou část myšlení věnují lidé času a jeho střídání. A skutečně největší senzace života vězí v tom, že „to utíká“. Jsme v úplném zajetí času; čas, toť osud. Bez času nebylo by lidí, protože by nebyly příčiny a následky. Jen v kategorii času může se odehrávat mnohost lidských osudů. Na jiných planetách je jiná představa času; např. na Neptunu by člověk za přestupek urážky na cti dostal několik set let vězení a tam by to bylo zcela v pořádku. V některém koutě Vesmíru

⁴ Café Aschermann, asi poslední pražská Židům přístupná kavárna v Dlouhé ulici, provozovaná do roku 1943. Pozn. red.

⁵ Obchodní a obytný dům U Dörflerů stojí Na Příkopech a míval v 1. patře restauraci Pelikán. Pozn. red.

snad už vůbec není čas; tam je asi umístěno peklo. Neboť peklo může být jenom statické.

* * *

Peklo ve vidění sv. Brigity představuje údolí věčné nudy. Nuda je tam, kde není řád, kde práce je nahrazena konkludentními činy, činnost se vybíjí v překotných pohybech. Dostojevskij praví, že největší trest, který mohl postihnouti kátoržníky⁶, byla zbytečná práce; na příklad rozvážení šterku a hned na to svážení na jednu hromadu. Pamatuji se na příručího, kterému šéf po dobu výpovědi nedovolil obsluhovati zákazníky. Jeho bída spočívala v tom, že představoval pouze fantom příručího. 24°.

5. II.

Nemocnice se vlastně jmenuje sanatorium, ale připomíná mně, nevím proč, ohradu se starým železem. Pořád přicházejí lidé, kteří se sanatoriem nemají nic společného, a v koutě se váží se zasmušilou, soustředěnou tváří, která tak krásně sluší obchodu. Jedině doktoři zachovávají staré zvyky. Chodí za sebou, bílé pláště jako duchové v Mlynářiz⁷, čímž připomínají, že se obírají vědou. Zištného šalterníka jsem neviděl.

* * *

Večer byl u mě Jílák, mluvil o svých rodinných starostech a všelicos. Litoval, že musí brzy odejít. Telefonovala Šopila, že má pro něho večeři, která nesmí vystydnout. Tomáš prý od té doby, co má pochroumanou nohu, hodně čte a náramně originálně se vyjadřuje o četbě.

Pak tu byla paní Str. a opět si kolenem otevřela vrátka. Zač si zasloužíme tolik dobroty? 25°.

6. II.

Loni v červnu byl zařazen do transportu říd'á Tůma. Když už bylo všecko zabaleno a byli před odchodem, šel se rozloučit

⁶ Katorga – těžké nucené práce v carském Rusku. *Pozn. red.*

⁷ Drama Ernsta Raupacha Mlynář a jeho dítě (Der Müller und sein Kind, 1830), zfilmováno 1928. *Pozn. red.*

s domácím. Vrátil se, uši rudé rozhořčením. „Jaký je to blbec, náš domácí! Předkládám mu všechny možné důkazy, že do čtrnácti dnů bude po válce a ten vůl si myslí, že až v srpnu!“

* * *

Kozel zahradníkem je přísloví, užívané v tom smyslu, že by bylo paradoxní, aby na místo odpovědné byl postaven člověk, jehož úkolem by bylo potírat zjevy, jako je sám. Na příklad, aby zloděj chránil cizí majetek. Ve skutečnosti, jak dokazuje zkušenost, kozlové docela dobře hájí zahradu (před jinými kozly). Pytlák bývá nejlepším hajným. Kozlové mají zvláštní zálibu pro formalismus. Kozel brzy se naučí způsobům, gestům a celému habitu zahradníků. (Dostojevskij o formalismu kátoržníků.) 24°.

25. II.

Od 7. jsem nic nenapsal. 8. II. jsem jel s partou (knižní komisí) do Plzně. V Plzni na nádraží nás čekal pan Schliesser; vedl nás zadem na obec, aby větší množství židů nevzbudilo pohoršení. Obec: Přirozeně v starém baráku, aby budila představu ghetta. Právě byla registrace smíšených manželství. Uváděl pán (v duchu jsem mu říkal básnický šames: Chamisso), umělecká, lyrická prošedivělá kštice; lyrické malé kotlety: Bývalý herec. Rašekol: Pán libující si v diplomatické póze: Jím maso, ale nechci o ničem vědět.

* * *

Pan Sch.: Holá lebka, holá tvář, dvě rozinky po každé straně nosu. Těmi rozinkami se přísně dívá na dceru, když si plete v němčině členy. Desítiletá žába, lstivě pokorná a uctívá, která se však k rodičům chová s ironickou mateřskostí. Nakreslil jsem jí Hurvínka pro školu; učiteli se výkres nelíbil a přeškrtl ho. Matka ustavičně zlostně dceru odbývá, když se k ní tulí a mazlí. To a přísné zírání rozinkami se v maloměstských kruzích považuje za správnou výchovu.

* * *

Je dvojí druh senility: Jedna vychvalující staré časy a tím i sebe a mentorující mládež. Senilita vypínává. Druhý druh senility jest

ještě odpornější: Devótnost k mládeži. Turgeněvovi, který trpěl oním pocitem méněcennosti vůči mládeži, pravil kterýsi mladý kritik: „Odejděte, Ivane Sergejeviči, nudíte mě.“

* * *

V Plzni jsme chodili na oběd k nějaké paní X. Většinou však jsem musil jít u Schl. Nějak si mě zamilovali, asi proto, že se v mé přítomnosti méně nudili, a když se manželé nenudí, tak se nemusejí hádat. Povídka: Manželé přehnaně pohostinní, aby nemusili nikdy zůstat sami.

* * *

Dokonalá zdvořilost značí úplnou lhostejnost k lidem. Úplná zdvořilost rozpouští všechny sympatie a averze v šedý, kalný roztok bez chuti a bez zápachu.

* * *

V Plzni jsme z počátku třídili knihy v synagoze. Budova vystavěná ve slohu Komercialrathském: My na to máme. Plzeňáci jsou na ni pyšní. Mírně jsem pana Sch. urazil, když jsem se vyjádřil o ní opovržlivě. Člověk se smí skepticky, ironicky a kriticky vyjadřovat jenom vůči lidem vyšší úrovně. Vůči davu má být člověk lyrický, jímavý, patetický, rozhořčený. – Při práci nás hlídal šupo⁸, který se oděl k této funkci zvlášť sverpým obličejem. Dali jsme mu do ruky obrazovou knihu, aby se nenudil. Listoval v knize, prohlížel si obrázky a jeho obličej nabyl dětského výrazu. – Mezi knihami umlkne i člověk popudlivý, hádavý a zlý. Ve všech krámech řve mnohdy šéf na příručí, příručí se hašteří s učedníky. V knihkupectví toho nebývá.

* * *

Mezi prací jsem si po chvilkách zase četl Vojnu a mír. Tam jsem našel místo (cituji zpaměti): Manželé mluví spolu bez logiky jako ve snu; při rozmluvě je pouze směrodatný cit. Jakmile uplatňují logiku, začínají se hádat.

⁸ Schupo – uniformovaná složka německé pořádkové policie, od r. 1939 v českých zemích. V jednotkách Schupo sloužili především mladí strážmistři. *Pozn. red.*

* * *

Hromady potištěného papíru jako hnůj. Je to nedůstojný pohled. Knihy chtějí být srovnány. Skutečně srovnány do hranic vypadaly jako děti po koupeli, které se pomodlily a šly spát. Židovská knihovna: Engelhorn's-Romanbibliothek, Kürschner's Bücherschatz a Bibliothek der Unterhaltung u. Wissens. V těch si říkaly babičky, tety, sestřenice. Potom: Skvostně vázaní němečtí klasikové: Drušeskenky a barmicve. Málo českých knih.

* * *

Ve vlaku jeden po druhém uplatnili vtip: Půjdem do restauračního vozu. Podivné, jakmile jsou lidé v partě, automaticky klesá úroveň, mluví jen o jídle jako vojáci.

* * *

Každá kompanie má svého Kompanietrottla. U nás pan dr. A. Má dobrácký úsměv jako bratr Chrochtoun. Znalec lidských povah na první pohled pozná, že nevěří v Boha, ale pouze v lidové léčící prostředky. První den v Plzni ztratil peníze, pak šálu a na hřbitov v Budějovicích přišel s aktovkou a zapomněl ji tam.

Tuto knižní komisi charakterizuje malý zájem o knihy. Třeba si vezmeme doktora K.: Dívá se na knihy povznešeně jako člověk, který pamatuje knihu, když byla ještě *takhle* maličká. Tento muž si vzal na cestu deštník, čímž zejména upoutal mou pozornost. Když se svlékl, ukázalo se, že má *bauchbindu*⁹ z králíčí kůže. Řekl jsem si: To je přirozené. Když jsme přijeli do Prahy, tázal se doktora P., kdo mu zaplatí elektriku k nádraží. To se dalo čekat od člověka, který nosí deštník.

* * *

Pan Sch. je zdravý pořízek slovanského zevnějšku. Ví o tom, chodí slovensky, čepici nosí po slovansku, směje se slovensky. Je to

⁹ Z něm Bauchbinde – břišní pás. Pozn. red.

slovanský šmok¹⁰, šmok v jídle: Chlubí se nejraději, co měl k jídlu a jak se poměl.

* * *

A zase z Vojny a míru: Marie věřila v nekonečné, v dokonalost, a proto byla ustavičně rozrušená.

* * *

Dickens: Malé zrníčko skutečnosti dodá barvu a vůni velikému množství roztoku.

* * *

U Sch. mě často vzbouzeli ze spaní. Do příbytku vtrhla mohutná paní, s voletem a červenou tvář. Připomínala sopranistku z opery. Skutečně měla silný hlas, který se uplatňoval zpěvem milostných písní nočním tichem. Doprovázival ji zeť, mistr ze Škodovky, rozšafný a skromný muž, nehlopý, s jedním okem vypáleným. Přitřukávání. Musil jsem mezi nimi sedět v koupacím plášti a přitřukávat si. Nálada vyskočila až na 35°.

* * *

Nosím s sebou různá semena. Kamkoli přijdu, zasadím jim nějaká do květináče. To patří v moji víru v zázraky. Nikdo neví, co může vyklíčit. Nebo: Věřil jsem, že nejvzácnější známka je Zanzibar. Přestal jsem sbírat známky, jakmile jsem se dověděl, že to není pravda, a zejména, že cena každé známky je vyznačena v Katalogu. K čemu ještě sbírat známky?

* * *

Povídka: Perský koberec. Několik neděl hlídala Hedvika umírající babičku, aby se zmocnila perského koberce. Arnošt vodí návštěvy stranou a tajemně šeptá: Pravý peršan. Co myslíte, že stál. Když byli v transportě, nedal si ujít a s určitým pocitem uspokojení zaznamenal koberec do rubriky zvlášť cenných předmětů.

¹⁰ Z jidiš šmuk, šmok – debil, kretén, pitomec, též penis či předkožka, šmo je v jidiš rovněž řulpas, idiot. *Pozn. red.*

* * *

Když jsme v Plzni byli hotovi s knihami v synagoze, dělali jsme v budově něm. obch. akademie. Knihy nám odevzdal profesor utrápeného zevnějšku s černou páskou na rukávě a čtenými odznaky.

Budova: Obrazy pokrývaly stěnu, obrazy vojenské jako v kasárnách; jen několik technologických pomůcek učebních v lahvích ukazovalo, že jsme ve škole. Mimo to tam byla umístěna hudební škola. Celý den dudlal fagot, kvílely housle a řinčel klavír.

* * *

Z Plzně jsme jeli do Budějovic. Omládlé slunce mocně zářilo; Šumava byla velmi blízko, velmi masivní. Budějovice, první dojem: Tajemník obce, primusovského zevnějšku; hloupý. A zablácené nevydlážděné ulice; město národnostních sporů a pro hádky o dvojazyčné či jednojazyčné tabulky zapomněli vydláždit ulice. Tři věže ční nad městem s vysoustruhovanými střechami, které hladce září, jako by opustily právě soustružnickou dílnu. Zápach kostelů, stok, červotočů a myšiny. Skřípající schody. Na Kileh úplný nedostatek denního světa. Mladá paní G.: Dala by nejméně deset žejdlíků sádla. Dr. Herz: Starý krasavec s hlubokým hlasem, odsouzený hrát s Malirzem a nějakým neumětelem každou neděli mariáš.

* * *

Teta Ema: Viz četné dopisy. Její příbytek. Domáci, která sama vymalovala chodby zelenou barvou. V bytě originály, v jakých si libují zubní technici, zloději a pojišťovací agenti. Zápach: Plíseň, pивní splašky. Na schodech hrají bledé a hrozně špinavé děti karty. Blízko železniční násep, za ním hlinité parcely, jáma po vybraném jílu, plná vody, střepů atd.

* * *

Byli jsme na židovském hřbitově. Mnoho převrácených pomníků. Viděl jsem Armina s plechovou tabulkou. Dneska hřbitov totéž, co kavárna. Jistý pán nabídl, že na žižkovský hřbitov dá na svoje útraty dopravit stoly a budou se hrát karty. Dr. Altenstein přišel na hřbitov

s aktovkou a zapomněl ji tam. Kolem hřbitova dýmající komíny továren na tužky.

Potom jsem viděl Armínský domek s dvorkem. Kdysi tam bylo plno starého kovu a nyní: Po pravé straně něco jako skleník či zimní zahrada nebo weekendhaus, po levé kotce s králíky. Teta Ema: „To je dům, kde se jim tak dobře vedlo. Pak vám ukážu dům, kde se jim špatně vedlo. (Nejistě): Neřekla jsem hloupost? Já myslím, že ne. Přece vy snad víte, že se jim jeden čas špatně vedlo.“

* * *

Žijeme v době symboliky egyptsko-perského snáře.

* * *

Cesta do Prahy: Krajina: Něžné, jemné barvy, neobyčejná diskrétnost a skromnost krajiny. Nic křiklavého a vtíravého. Velmi dobře vycílená krajina, která má všechny ctnosti jako nevěsta ze starobylého patricijského rodu.

* * *

V pondělí 22. měl nastoupit transport. V sobotu dostali účastníci rozkaz, že nemají nastoupit. Budějovická: 33°.

26. II.

Dnes telefonoval dr. Polák, že do Olomouce se pojede místo v pondělí už v neděli. 31°.

1. III.

S tím odjezdem byl to několikrát renonc: Jede se v úterý, ale: dnes telefonoval dr. P., že se jede dnes večer; ale to byl zase renonc. Snad při tom úterku už zůstane.

* * *

Několik dní jsem do tohoto sešitu nepsal. Jedna z příčin jsou návštěvy. Jedna z nich Wildyně, která zůstala zase do jedenácti hodin. Třáslí jsme se, aby nemluvila o kriminálech. Nyní se rozmáhá druh kriminálních snobů. Dovedou o žaláři švitořit jako o bridži, novém klobouku, premiéře a o služkách.

* * *

Viděl jsem obrázek z Velislavské bible. Antikrist se chystá kopím probodnout svatého. Světec při tom pohodlně sedí, jako by se ho to ani netýkalo. Dříve jsem si myslíval, že středověcí malíři nedovedli namalovat takové hnutí mysli jako strach, úžas, bolest atd., takže to vypadá, jako by se světci o své mučení ani nezajímali. Nyní tomu rozumím lépe: Co měli dělat?

* * *

Antikrist řecký: Δ.χβολος, pomluvač.

* * *

Podjaří: Nápadné ticho v přírodě, jako když se blíží ráno. Tato část noci je nejtíší. To podjarní ticho je zdůrazněno nesmělými, průhlednými barvami. Člověk se nesmí dát tím tichem klamat. Za krátký čas bude hluk, pokřik, prudké slunce, pohyb, mnoho pohybů, mnoho řečí.

* * *

Cítím se povinen zaznamenat, že jsem se měl doma dobře, že jsem hýčkán, obskakován, milován, až se to na takového starého chlapa nesluší. – Manželství je organizováno absolutisticky. Snaží-li se kdo zavést do manželství konstitucionalismus, je to, jako by chtěl legalizovat nepořádek, řvoucí a obtížné návštěvy, příliš hlučnou diskusi, nepochopené ženy a nakonec cizoložství. Děti v konstitučním manželství kradou cigarety. 25°.

* * *

Staroušek si přeje, abych zaznamenala věci, které mi napsal v dopisech a které se mu líbily:

Pán, který pečlivě zabalil ukradenou knížku = maloměšťák.

Sedláci, kteří si s láskou vezli domů židovskou almaru. Žehlicí prkno atd. Měli by si při tom zpívat národní písně, jak přikazuje literární tradice.

List paní Zuzany hraběnky Černínové synu svému Humprechtovi:

„Mé nejmilejší dítě, pro milosrdenství boží, dej na sebe veliký pozor, snadno jest k neštěstí přijíti, ale nesnadno z něho vyklíčiti, když jest mnoho

tovaryšstva pospolu, mnohdykrát ze závidí a nepřízně... dobrého tovaryšstva hledí ve zlou věc uvéstí."

(Taky se mi ten dopis moc líbí. Je prostý a krásný a takový věčný. Mohl být v kterémkoli století, kteroukoli milující ženou napsán.)

Lykantropie: Proměnění člověka ve vlka, při čemž vlk při lidském rozumu zachovává svou divokost.

(To reagoval staroušek na moji četbu Wellse.)

Pán pozvaný na recepci z roztržitosti pozve s sebou několik přátel a nejen to, poděkuje se ke konci úplně cizí paní, nikoliv hostitelce.

(Tohleto jsem ani zapsat nechtěla, ale pak jsem o tom přemýšlela a je to vlastně ponurá dostojevskovská situace.)

Píše, že čte Gorkého „Na dně“:

„Zatin: Slova...Pak je ještě jedno slovo: Transcendentální.

Bubnov: Co to znamená?

Zatin: Nevím... zapomněl jsem...

Bubnov: Tak proč to říkáš?

Zatin: Ale... jsem už syt našich obyčejných slov, můj milý! Každé z nich jsem slyšel aspoň tisíckrát."

(Já se na ten dialog pamatuji. Je na dně a při tom je v něm touha po neobyčejném, vyšším a nemá nic než pouhé slovo. Ale věru je to slovo mohutné, to „transcendentální“) A ještě tohle: Jeden muž říká dívce, o kterou se uchází: „Jsi jak jedle. Pícháš, ale člověk má v tobě oporu."

A pak píše o baronovi, který se chlubí, že mu kdysi dávali snídani do postele. Vzteká se, když mu to nechtějí věřit. Staroušek mi k tomu píše, že myslí, že když se člověk octne na dně, že v první řadě musí zapomenout na to, že mu dávali kafe do postele.

(To chápu a jsem zvědavá, zda to dokážeme. O to kafe v posteli by nebylo, ale bude moci zapomenout, že byl člověk a byl šťastný a jeho život měl smysl?)

Dnes mu bylo 51 let. Ale nechce, abych sem psala věci subjektivní, a já to jinak neumím.

* * *

5. dubna

Vida ji: Ženská! Pověřím ji, aby za mě psala do deníku, a co učiní? Polemizuje. Polemizuje, ale datum nezapíše. A přece je datum to hlavní. V deníku nemusí být nic, ale data ano. V Olomouci mezi knihami jsem našel dívčí deník ve skvostné vazbě. V deníku bylo

několik takových zápisů: „15. August. Geburtstag der lieben Gerti.“ „28. September: Geburtstag der 1. Hedwig.“ atd. a nic jiného. V podstatě zrcadlil se v těch zápisech líný a nevzrušivý maloměstský život. Avšak připojme k tomu data a zejména srovnajme to s dnešními daty. Co je s narozeninami 1. Gerti? Jaký gigantický přelud! Byly vůbec nějaké narozeniny? A co se z nich stalo? Co je 1. Hedwig v plynutí času? Na mě starý, třeba nepopsaný kalendář působí zdrcujícím dojmem.

* * *

Mezi líbezné předsudky, vyvozené z literatury, inspirované Rousseauem, jsou na prvním místě staré, *věrné* služebné. Literatura a předsudek z ní vyvozený činí z nich takřka Penáty, strážkyně rodiny. Sublimované služebné. Nadslužebné. Ve skutečnosti egoistické a revmatické, skučivé a se špatným spánkem, náročné a tyranizující bytosti, které, aby *potrestaly* své zaměstnavatele pro nevědk, nejdou k lékaři, nešetří se, aby se vidělo, že se obětují, nenajedí se dosyta, aby u sousedů mohly pomlouvat, že se za všechno ani nenajedí.

V Olomouci u Beerů byla stará služebná, která uznávala jenom starého, dávno zemřelého pána. Říkala mu tatíček. („Dobře, že se toho nedožil.“) Stará služebná: Němá výčitka, aby hostu hanbou zůstalo vězet sousto v hrdle; hanbou, že nesvědomitě vyjídá ty mladé. („Tatíček by...“)

B-ovi: On na pohled ošklivý, bledý člověk s krhavýma očima. Při bližším pozorování: Elegantní, světem protřelý, chytrý a vtipný muž. Ona: Hlaholivá, povrchní, primitivní. Příbytek: Nepřehledná směsice cenných věcí s jarmarečním brakem.

Ještě jeden příbytek: Obrazy, jemná zátiší, kyticky atd. To byla paní. On: Zjevem chlápny a slizký muž. Jeho umělecký směr jest bordelný. Na stěnách scény z erotického života, velký obraz nahé ženy, kolem níž se při recepcích soustřeďují obvyklé vtipy. Recepce: Řehonění, kvičení, hýkání. Největší řev působil advokát Wechsler, jenž způsobil, že citlivějšímu člověku opuchla hlava.

* * *

Pracovali jsme ve vojenském táboře, k čemuž jsme dostali naproti v Hindenburg-Kaserne propustku. Z počátku v každém skladišti je neútluný chaos, hromady knih. Poznenáhlu se mění v knihkupecký krám, kde lidé mimoděk tlumí hlas, jenom pracující si potichu hvízdají jako malíři; to je zaměstnání, k němuž se hodí tichounké hvízdání.

* * *

A když jsem se loučil – dojaté řeči. Věru, člověk nemá, podle buddhistické filozofie, dvakrát spát pod jedním stromem. Mně byla cesta do práce důvěrně známa, jako bych tam byl odjakživa. Hle, vyjdu o sedmé z domova. Odněkud přiběhne studený větřík. Na střechách jinovatka. Proudý dělníků od nádraží. Školáci. Potkávám otlemeného pána s kamzičí štetkou za kloboukem: Hubertus. Kolem nějaké školy. Četnický tábor. Četníci pochodují se zpěvem: Hajdý-hajdó. Stráž ve bráně: Propustka: Ist in Ordnung. Na dvoře kasáren nějaký hoši, prý z Chorvatska. Nesou kotle s jídlem: Hajdý-hajdó. Vládní mužové s nasazenými bodly vedou trestance do práce. Židi skládají nábytek. Vojáci cvičí na vedlejším cvičišti.

* * *

Jede Kudrna vokolo Brna,
veze kolomaz do Kojetína.
Hej ty Kudrno, namaž si kolo,
ať ti nevrzá na celé Brno.

Tato píseň je parafráze na rčení „Kovářova kobyła chodí nahá“. Čili: Skládali krejcar ke krejčárku a nic si nedopřáli. Mnohý vrže celý život, ačkoli má se čím namazat. Kudrna je obraz šetrilů, lakomců a všech těch, kteří se sotva narodí, už se starají, aby měli něco na stará kolena.

* * *

Já si myslím, že kdyby vedli několik pánů na šibenici, tak se jistě vyskytne někdo, kdo si bude hledět zařídit, aby to měl pohodlnější, vůbec, aby měl nějakou výhodu před ostatními. Kdyby se z nějakých důvodů poprava zdržela o deset minut, tak už vzniknou

intriky, když o čtvrt hodiny, tak kat obdrží udání na někoho a za půl hodiny se vyskytne dobrovolný organizátor, který tu popravu bude organizovat a bude šťasten, když ho za to kat pochválí, třeba by měl už oprátku na krku. „Kdybych já to vzal do rukou...“

* * *

A byli tam dva staří izr. manželé, kteří, aby rozveselili hosty, zpívali dueto z Fausta. Nic smutnějšího jsem nezažil. Ta paní mně poslala dopis o židovské otázce. Z nudy a nevraživosti vůči lidem jsem totiž debatoval o sionismu. Od studentských dob nedebatuji.

* * *

Byl tam pán, který měl na čele napsáno: Mně taky nikdo nic nedá. U toho bydlil pan Schütz.

* *

Význačný znak revoluční doby: Rance. Příbytky se zrušují, stěhování. Bařohy, pytle, rance. Stěhování, shánění. Hřbety se ohýbají pod tíhou. Každý si své věci musí odnést sám. Tam, kde dříve dominovalo auto, nyní ranec. Avšak i auta dostala ranec. Elegantní vůz, ale na zádech vleče nestvůrná kamna na dřevoplyn.

* * *

Odkud se berou babičky? Mním malinké, ohnuté, bezzubé babičky, zhnědlé sluncem, zčernale stářím. Potkávám, já jednapadesátiletý šedivec, takové babičky, jaké čekávaly na mě u nás v krámě, abych jim vytáhl šťastná numera; babičky, které neznámého pozdravují se zpěvavou pokorou. Jakým způsobem se z chechtavé a ztepilé krasavice stane tichá a modlivá babička? V který okamžik se děje ta tajemná proměna?

* * *

Všude se zavírají obchody. Bylo jim řečeno: Nebudete simulovat hospodářský rozkvět.

* * *

Poslední den v Praze, den vyplněný beštemy¹¹. Při tom mě čeká 9hodinová jízda osobním vlakem do Brna. Vzpomínám na svou první jízdu vlakem. To už jsem byl v kvintě. Naše rodina žila s vlakem v nepřátelství. Otec strašně vzdychal, když měl někam jet, a vždycky zmeškal spojení. Po prvé jsem jel do Prahy osobním vlakem. Za Král. Hradcem se mně zprotivil celý svět. Viděl jsem hochy, který měl švihácký nasazený klobouk a to se mně tak zhnusilo, že jsem začal vrhnout. Vlak byl mně vždycky něco tajemného a nepřátelského. Jízdní řád připomíná logaritmické tabulky. Lidi, kteří se vyznají ve vlakovém spojení, jsou mi nejvýš praktičtí, ale naprosto neduchovní lidé. Když přijedu po dlouhé jízdě, jsem tak unaven, že lidé mi připadají jako stíny, nuceně mluvím, nuceně rozmlouvám; všechno je neskutečné.

* * *

Našel jsem ročník Fliegende Blätter¹² a v tom se vyskytlo „paprlapá“. Toto paprlapá přešlo do české literatury a obyčejně je pronášel otec, který takto odpovídal na žadonění své dcery, když se chtěla provdat za chudobného chasníka. Mám za to, že vzniklo z „je ne parle pas français“.

* * *

Proč se u nás jedí ryby vlastně jenom na Štědrý den? Snad proto, že by jinak byla spousta případů zadušení. Rodina se schází hlavně jenom při obědě a používá této příležitosti, aby se pohádala. Klidně lze spojit rodinné nešváry s knedlíky, škubánky, buchtami a jinými výrobky české kuchyně. Avšak když jíme rybu, musíme zachovat klid. Česká rodina riskuje rybu jen na Štědrý večer.

* * *

Prostějov, město konfekce. Všude samá ladná elegance. Domy secesní, česká beseda – secesní monstrum, jaké svět neviděl. Město

¹¹ Z něm. besten = nejlepší, dobrý. Pozn. red.

¹² Fliegende Blätter - německý humoristický, bohatě ilustrovaný týdeník (1845-1944). Pozn. red.

konfekce, město zákazů. Židé vycházejí v neděli jen mezi jedenáctou a druhou.

* * *

Pan St.: Červený, malinký; milovník jídla. Směje se na plný talíř jako dítě, když spatří vánoční stromeček. Div že nezatleská. Tříkrát ženat. Nejdřív si vzal po sobě vlastní neteře (byly bohaté), pak vdovu po svém bratrovi. Ona pravila: „Aby peníze nepřišly do cizích rukou.“ Tak klidně jako by se to rozumělo samo sebou. Příbytek: Plno polštářů, koberců. Chtěli si v životě měkce ustlat. Nad vším tím svítí bohaté, lesklé, groteskní a secesní lustry.

25. dubna

Do Brna jsem jel z Prahy s doktorem K. Na něm mne zaujalo, jak dotyčný si váží své osoby, což se pozná podle toho, jak pečuje o své věci. Chléb k přesnídávce má tak uměle zabalený, jako by příručí zabalil hedvábnou látku. Obrátí se a potře si dásně jakousi vodičkou. Nosí s sebou pečlivě sbalený deštník. Velmi se sám sobě podivuje a přenáší tuto náklonnost na svoje věci. Leští si boty s takovou tupou horlivostí, s jakou omezená služka cítí mosazné kliky, a nedá se od toho odehnat. Potom hadr vypráší a pečlivě složí a uloží. Čte ustavičně jednu knihu: Erbenovu Kytici. Čte ji jako s velkou námahou. Bývalý advokát, ale podařilo se mu proklouznout všemi školami, aniž by na něm ulpělo vzdělání. Je vidět, že mezi námi běhalo mnoho baličů, nádeníků, podomků s vysokoškolským vzděláním. Naivně mi předčítal jakousi „báseň“, kterou složil na Bücherkomando¹³. Rýmovačka, jakou skládají vojáci, když se nudí ve službě. Ba: Proskočil školami jako šašek obručí.

* * *

Brno: Říká se mu dépendance Vídně. Odtud čerpalo B. svoje podněty, napájelo se vídeňskou šťávou. Proto jsou tam krásné sady.

¹³ Bücherkomando třídilo knihy a zpracovávalo jejich seznamy v četných skladištích v Praze a jiných větších městech. Jednalo se o knihovní komisi Treuhandstelle, organizaci založenou při Židovské náboženské obci pro správu a likvidaci zkonfiskovaného majetku židovských obcí a jejich členů. K. P. zde pracoval od počátku r. 1942. *Pozn. red.*

V Praze byly obecní zastupitelstva proti stromům. Městští radní skládají se ze živnostníků a ti uznávají přírodu jenom potud, pokud je k užitku. Stendhal píše o starostovi, který dal pokácet staré stromořadí, protože nebylo k užitku. Brňáci jsou proti Praze; žárlí na ni i nevraží. Byli jsme uvítáni nevlídně. Považovali nás nikoli za své hosty, ale za liechtenštejnské dragouny. Obtížení kufrů hledali jsme si přidělené byty. Unaven jízdou vidím se v jakémsi podkroví uprostřed haraburdí. Z dálky vnímám hlas: „Sind Sie nicht verwandt mit Julius Pollatschek? – Nein. Wirkwaren. Was war Ihre Bransche? Ich sag’ Ihnen, ich bin mit meinen Nerven fertig. Aber mein Sohn, kann tschechisch. Meine Frau –“ jeho paní je árijska a vypadá jako tři slepené židovky. Ráno červený čaj jako voda Nilu, kterou egyptská rána proměnila v krev. Zaplatil 20 K a stěhoval se k panu Fischlovi.

* * *

Ještě jsem neviděl dvoupokojový byt, z něhož jeden pokoj jest proměněn v kulečnickový sál. Na zdi je připevněn podstavec s tágy a počítadlo. Paní F. říká, že kulečník darovala svému pánu k svátku.

Tento byt obývám s Lososí Tváří. Nuže: Dlouhé podvlékačky, bauchbinda, noční čepice, dvacet řízků v kufru. Jako když matička vypravuje studenta do latinských škol. Lososí Tvář simuluje bodrost, onu bodrost nevzdělaného venkovského velebníčka.

Čechov: Těžce na čtyřech kolech projela okolo hloupost. Dunivá hloupost, která se nedá ničím zadržet, jako vlak, který jezdí kolem našeho domu. Lososí Tvář se směje se svěšenými koutky jako starodávný kabaretní zpěvák. „To“ nebo jakékoliv neutrum znamená u něho vždy narážku na pohlaví a řehoní se vysokým, hysterickým smíchem. Čte jenom soukromé tisky, Tom Sharka¹⁴, sviňačiny: bývalý knihkupec.

* * *

Tak jsme pracovali nejdřív ve skladu v sokolovně. Byl tam ryčný a řvoucí správce – dobrák, který se ustavičně hádal s izraelity. Mezi

¹⁴ Tom Shark – literární postava, soukromý detektiv, hrdina povídek Elisabeth von Aspern-Buchmeierové. *Pozn. red.*

židy se tam vyskytovaly typy jinak v této třídě nevídané: Pán se vzhledem kasaře, jiný kapesní zloděj, sňatkový podvodník – podivná chamraď. Při tom líní, takoví obecní povaleči.

* * *

26. dubna

Neviděl jsem tak úhledně zabalený chléb jako měl dr. K. Pak vytáhl sáček s bonbóny a zamračil se, když seznal, že mu cukrátka změkla a slepila se. Zamyslel se; patrně přemýšlel o tom, že měl každý jednotlivý bonbón zabalit. Dr. K. slyne jako nejlepší balíč u T. Jeho ideál je všechno zabalit. Jeho oblíbené rčení: „To není tak jednoduché.“ Patrně je přesvědčen, že každý životní fakt je uložen v několik obalů a pečlivě ovázan provazem; a dále jen zkušený balíč dovede ovládnout životní fakta, zbaviv je obalů.

* * *

Shakespeare: Nouze nás svádí dohromady s nejpodivnějšími nocležníky. Když Lososí Tvář píše domů, tak jeho líc nabývá výrazu děcka, které žaluje mamince, že ho ti velcí šidí. Lososí Tvář se neženil, ale hledal maminku, aby mohl před někým mávat dřevěnou šavlí, říkat, že je generálem a že pokoří celý svět.

* * *

Pan Fischl, u něhož bydlím: Nyní sehnutý dělník, který se vrací z práce a pije kávu s unaveným, záдумčivým výrazem dělníků. Byl prvním prodávčem ve velkém obchodním domě. Jeho hlavním zaměstnáním bylo klanět se a mnout si ruce. Nyní se neklaní, protože ho pobolívá kříž, a nemne si ruce, protože mu klouby praskají a jeho paní to nemá ráda. Jako dobrý křesťanský dělník dovede všechno vyrobit a spravit. Zásluha této doby je, že mnoho lidí odvedla od dekorativních funkcí a přivedla je k životním úkonům. – Poznal jsem židovského nádeníka, který zachraptěl: „Vašnosti, hoši se nechaj' ptát, jestli by líbili dát na pivo.“ Takové zjevy bývaly vždycky ideál asimilantské literatury. Židé přihlouplí a nuzní.

* * *

Ptali jsme se na cestu a strážník vysvětloval brněnským dialektem. Policajt a dialekt? Úřad má svoji mluvu: byrokratickou. Představme si, že by rozhodnutí nejvyššího soudu bylo v hanáckém dialektě.

* * *

Povídka o hezké židovce, na kterou mladý voják čekává, aby ji mohl vyhodit z elektriky: Jeho jediný způsob, jak vyznat lásku.

* * *

Žena nemá nikdy v zápase se vzdělaností podlehnout. Vzpomínám si na jednu docentku trestního práva; znal jsem ji jako ředitelku kriminálního muzea: Jenom jí dát gypsovku¹⁵ a na hlavu fez; kníry by jí narostly samy od sebe.

* * *

Divoši, kteří zabíjejí zajatce a všelijak je preparují, jistě to dělají na návod a nátlak svých žen, které se velmi pyšní těmito trofeji. Kdyby tam vycházel módní žurnál, tak by v rubrice „Co se nosí“ byly takové věci, že se kůže ze zadnice hodí na kabelky.

* * *

Brněnská neděle: S Lososí Tváří u nějakého Gelnera, dosti hloupého žida, nějak určitého, definitivního. Měl energicky zastřižený knír, přesné obočí, vlasy do ježka, byl však dosti málomluvný. Vyhodili ho kdysi z domku a zakázali mu bydlet se ženou. Je to malinká, pohyblivá, černá osůbka, která dialektem vypravovala, jak byla u odvodu.

Byla melta, bzučely mouchy, na pohovce předla černá kočka, na dvorku v klecích dupali králíky. Tu Lososí Tvář se ptá pana Gelnera, je-li příbuzný s Frantou Gellnerem, to je totiž můj příbuzný, moje matka je rozená Gellnerová. Onen „Franta“ jest básník František Gellner a já mu vysvětluji, že taková žoviálnost se nesluší vůči básníkovi. Frantou může být náčelník Sokola v Počernicích, Frantou může být ochotník a holič, Frantou může být majitel cyklistického

¹⁵ Gypsovka – fajfka, dýmka. Pozn. red.

závodu, konečně Frantou může být sociálně demokratický ministr, ale nikdy básník.

Lososí Tvář se vyznamenal a paní Gelnerová ho všude chválí jako dobrého společníka. Jeho nejlepší výkon byla romance o tom, jak jedl koňské maso. V každé maloměšťácké společnosti dojde nevyhnutelně na toto téma. Maloměšťák s tajemným výrazem, šibalsky mrkaje, vypravuje, jak jedl něco nesmírně vonného, šťavnatého a pak mu teprve řekli, že je to koňské maso. Načež zpravidla následuje otázka: „A kdyby vám to byli řekli napřed?“ „Tak bych si to třeba ošklivil.“ K tomuto dobrodružství se pojí filozofie, že koňské maso by se mělo jíst, že kůň je daleko čistší zvíře než prase, které sežere všecko. (Jako by na tom záleželo: Zvířecí tělo je pouze fabrika na zpracování surovin.)

* * *

Evropská kultura se posuzuje hlavně podle forem; tudíž kultura v jídle. Jsou předepsány určité zvyky a pohyby, které jsou správné, jiné pak se zavrhuje. Dále každý společenský zákoník učí zacházet s nástroji, určenými ke krájení, nabírání a napichování.

Vedle této formální kultury v jídle bylo by na místě učit kultuře duchovní, niterné – stát se v jídle dokonalým Evropanem. Zjistěuji, že hlavně v jídle bují šovinismus. Čech přijede třeba do Paříže a tam běhá a hledá Besedu, aby si tam dal vepřovou s knedlíkem a se zelím; nebo si myslí, že by bez švestkových knedlíků třeba v Oslo nebo v Neapoli zahynul steskem. Zdvořilost žádá, abychom snědli to, co se nám předloží. Naši primitivové se urazí, když jim někdo imputuje, že by mohli jíst artyčoky. Nechtí nic z ciziny; v jídle se jeví největší xenofobie. Maloměšťák pomlouvá místní uzenáře: „Nejedí uzenky, protože dobře vědí, co se do nich dává.“

* * *

30. dubna

28. tm. jsem tiše oslavoval roční jubileum nekouření. Vzpomněl jsem si na jednoho starého pána, který na Silvestra před dvanáctou vstal z postele a vyšťrchal láhev s vínem, vyčkal, až bude na jeho kuchyňském budíku dvanáct, pak si nalil do sklenice a přál si

zdraví, štěstí a dlouhá léta. Byl hluchý; a tak ani neslyšel své vlastní blahopřání.

Věnoval jsem se retrospektivě toho roku; co se všechno nepříhodilo, a přitom podobá se jeden den druhému.

A tyto dny se poněkud odhalila clona budoucnosti. Člověk sedí u holiče a dívá se do zrcadla, proti němuž stojí jiné zrcadlo. V odraze vidí zrcadlo, v tom svou tvář, v onom zrcadle další zrcadlo... in infinitum. A my vidíme před sebou celou řadu dní, měsíců, stejné tváře.

* * *

Vrátil jsem se domů a post tot discrimina rerum¹⁶ jsem si vymohl stálé místo a v dojíždění na venkov se budu střídat. Při této příležitosti jsem poznal řadu židovských státníků. Jak sedí! Jak přivírají oči! Jak spojují špičky svých prstů a pronášejí závažná slova! A telefonují. Telefonování je závažný příspěvek k charakterologii. Jak zdvíhá sluchátko, a hlavně, jak mluví. Řekne-li kdo do telefonu nápadně tiše „halo“, pak přikládá velký význam své osobě. Státník pak rád mluví jednotvárně, nezdvíhaje hlasu a někdy bez výstrahy a bezdůvodně rád ukončí uprostřed věty.

* * *

Prostý lid nerad odpovídá na otázky, ale rád se rozpovídá sám od sebe.

* * *

Prší, je sychravo; všechno je sychravé, doma chladno, duše studí. Všecko je studené jako ďáblova řiť.

* * *

10. května

Jsem líný vzít pero do ruky; člověk jest snad ze všeho líný na psaní. Pro tuto vlastnost se lidé rozcházejí – člověku se nechce napsat dopis. Raději chodí k zubaři.

¹⁶ Post tot discrimina rerum = po mnoha nebezpečích, krizích (lat.) Pozn. red.

Zůstal jsem prozatím v Praze; jsem ve skladě knih. Vládne tam španělský ceremoniel; kdo odchází, musí se podrobit balotáži¹⁷.

Mnoho ženských: Šedivá paní, nosatá paní, brejlatá paní a paní ze všech nejhoupější. Potom zdrcená paní, která bloudí po sklepení, kamenná a temná v tváři a hledá někoho, s kým by si promluvila o nebožtíku muži, 20. června, který měl nejkrásnější nohy na světě.

* * *

Povídám: 20. června. Do této doby jsem nenapsal řádku. Mezitím byla komise na Kladně, nyní v Kolíně; a já nikam nejel. Na balkóně vykvetla řeřicha i bob; a vyhřívají se dvě želvy.

* * *

(Píseň o želvě.)

O, želvo, pohybující se balvane! Jsi nesmrtelná. Byla jsi, když se ostrovy vynořovaly z vařících Oceánů, kdy horká pára stoupala z přesličkových lesů, a když železní draci těžkým letem vynášeli se nad krátery. Byla země naplněná divokými stíny a neartikulovaným hlukem.

Ale byla jsi při vyvrácení Niniveh a při zboření Chrámu. Viděla jsi, jak naši bratři stavěli Pyramidy. Patřila jsi na nás, jak jsme sedávali při vodách babylonských a plakali.

Byla jsi při Stěhování Národů; a kamenným nepohnutým pohledem jsi zírala na to, jak křížová výprava dětí bíle oděných byla zjišťována saracénskými otrokáři.

Všecko jsi viděla, neboť jsi nesmrtelná.

Celé hodiny se díváš na jednu stranu; víš, že je zbytečno pohnout hlavou, abys viděla, co se děje na druhé straně: zvědavost není vlastnost nesmrtelných.

Japonci tě pokládají za symbol věrnosti a dlouhého věku.

Nikdy nespěcháš; tvá moudrost ti praví, že není kam; vždycky dojdeme pouze na okraj propasti. A spěchá pouze hmyz a úředníci, hadi a advokáti, dravci a vojáci; jenom jepice, novináři a demagogové dělají stále stejné prudké pohyby.

¹⁷ Tajné hlasování, původně černými a bílými kuličkami. *Pozn. red.*

Co učiníš, díváš-li se delší dobu na svět? Zasuneš hlavu pod krunýř a spíš. Máš největší dar boží: můžeš spát, kdy chceš a jak dlouho chceš.

Poněvadž nosíš svůj dům na zádech, jsi všude doma; nejsi tudíž v nebezpečí, že někdy propadneš vlastenectví. A jsi-li napadena, víš, že hájíš určitě svůj domov, k tomu ani nemusíš číst noviny, aby tě o tom přesvědčily.

* * *

Dickens: Zpravodajové jsou právě tak jako nepřítel pokolení lidského – vševědoucí, pokud se týče minulosti a přítomnosti (to méně; dodávám já), ne však budoucnosti.

* * *

Večerník Českého slova: Děvčata s přísně staženým obličejem si prohlížejí vnitřek stroje.

Ediční poznámka

V našem vydání vycházíme z textu osobního deníku Karla Poláčka z první poloviny roku 1943, tak jak jej k uveřejnění připravil Zdeněk Karel Slabý. Úvodní studii věnovanou literárnímu dílu Karla Poláčka, kterou sepsal Z. K. Slabý a která je součástí původního vydání, najde v případě zájmu laskavý čtenář tamtéž (POLÁČEK, Karel. *Se žlutou hvězdou: (Deník z roku 1943)*. 1. vydání. Hradec Králové: Krajský dům osvěty, 1959. 100 s. Hradecké medailónky, sv. 2.).

Rovněž jsme přizpůsobili pravopis současným pravidlům (např. filosofie x filozofie, interpunkce) a opatřili text několika vysvětlivkami.

JB

Bibliografie díla Karla Poláčka

Povídky pana Kočkodana (1922)
Mariáš a jiné živnosti (1924)
Na prahu neznáma. Kouzelná šunka (1925)
Čtrnáct dní na vojně (1925)
35 sloupků (1925)
Povídky izraelského vyznání (1926)
Lehká dívka a reportér (1926)
Pásky na vousy (1926)
Život ve filmu (1927)
Okolo nás (1927)
Bez místa (1928)
Dům na předměstí (1928)
Hedvika a Ludvík (1931)
Hráči (1931)
Muži v ofsajdu (1931)
Hlavní přelíčení (1932)
Pan Selichar se osvobodil (1933)
Edudant a Francimor (1933)
Židovské anekdoty (1933)
Žurnalistický slovník (1934)
Michelup a motocykl (1935)
Okresní město (1936)
Hrdinové táhnou do boje (1936)
Podzemní město (1937)
Vyprodáno (1939)
Hostinec U kamenného stolu (1941) – pod jménem Vlastimila Rady
Otec svého syna (1946)
Bylo nás pět (1946)
Ze soudní síně (1956)
Se žlutou hvězdou (1959)

Karel Poláček
Se žlutou hvězdou

Vydala **Městská knihovna v Praze**
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 29. 7. 2016

ISBN 978-80-7532-103-9 (pdf)